

2.3.1 Αξιολόγηση των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ της ΠΔΕ της θεματικής ενότητας: χωροταξική οργάνωση της περιφέρειας – οικιστικό δίκτυο

Οι πρώτες πέντε κατευθύνσεις του ΠΠΧΣΑΑ σε ότι αφορά το οικιστικό δίκτυο είναι αλληλένδετες μεταξύ τους και στην πραγματικότητα συναποτελούν τον στρατηγικό όραμα του ΠΠΧΣΑΑ για τη δομή, τον χαρακτήρα και την εξέλιξη του οικιστικού δικτύου της περιφέρειας. Οι κατευθύνσεις αυτές είναι:

- "η προώθηση μιας πλέον πολυκεντρικής διάρθρωσης στο οικιστικό δίκτυο της περιφέρειας με διάχυση της ανάπτυξης σε περισσότερους πόλους – οικιστικά κέντρα, λαμβάνοντας υπ' όψη τη χωρική τους ένταξη σε διαδρόμους ανάπτυξης, τη σχέση τους με μεταφορικούς κόμβους συνδυασμένων μεταφορών (πόλεις – πύλες) και τη γεινιάσή τους με τουριστικούς και φυσικούς πόρους υπερτοπικής εμβέλειας, προωθώντας έτσι μια νέα πολυκεντρική οικιστική δομή".
- Δικτύωση του οικιστικού συστήματος μέσα από σχεδιασμό μιας νέας ιεράρχησης και συγκρότηση δικτύων συνεργασίας, συμπληρωματικότητας και χωροταξικής εξειδίκευσης στο πλαίσιο λειτουργικών ρόλων, αποκαθιστώντας την ισορροπία ανάμεσα στις πόλεις και την ύπαιθρο.
- Ανάπτυξη εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου με σημαντικούς κρίκους προώθησης αυτής της σχέσης τους οικισμούς 3^{ου} επιπέδου. Ενσωμάτωση σ' αυτή τη σχέση των δραστηριοτήτων του αγροτικού χώρου και των ορεινών περιοχών και διασύνδεση σε ενιαία δίκτυα με τα φυσικά τοπία και τους πολιτιστικούς πόρους.
- Ανάδειξη της ιδιαίτερης ταυτότητας του συστήματος οικισμών 1^{ου} έως 3^{ου} επιπέδου με ενίσχυση της αναπτυξιακής δυναμικής λαμβάνοντας υπ' όψη την χωρική ένταξη των οικιστικών κέντρων σε διαδρόμους ανάπτυξης όπως και τη γεινιάση με πολιτιστικούς – φυσικούς – τουριστικούς πόρους υπερτοπικής εμβέλειας.
- Περιορισμός της αστικής διάχυσης μέσω του σχεδιασμού της ανάπτυξης

Οι πιο πάνω κατευθύνσεις δεν είναι απλά αλληλένδετες αλλά συμπληρώνουν η μια την άλλη, συνθέτοντας μια ενότητα στρατηγικής για ολόκληρο το σύστημα των οικισμών της περιφέρειας και προωθώντας την προοπτική για ισότιμη και οργανική σχέση αυτού του συστήματος με τους πολιτιστικούς, φυσικούς, τουριστικούς πόρους και τα φυσικά τοπία ιδίως αυτά με υπερτοπική εμβέλεια.

Με αυτή την οπτική, η αξιολόγηση της εφαρμογής των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ επιχειρείται όχι μεμονωμένα για την κάθε μια ξεχωριστά αλλά ως ενιαίο σύνολο με μια κατά το δυνατόν ενιαία και συνθετική θεώρηση.

Στο σημείο αυτό επισημαίνεται ότι η πολιτική της ΕΕ για την εδαφική συνοχή με την πιο πρόσφατη εκδοχή της, την Εδαφική Ατζέντα 2020 (βλεπ. Κεφ. Α.1.1.α.2-4) αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση στην προώθηση και ενεργοποίηση της πολυκεντρικής διάρθρωσης του οικιστικού δικτύου, στις δικτυώσεις του οικιστικού συστήματος και της εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου.

Και το ΓΠΧΣΑΑ (βλεπ. Κεφ. Α.1.1.β.6.1: αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών της σε ότι αφορά την θεματική ενότητα: οικιστικό δίκτυο) αναφέρει ως σημαντική κατεύθυνση για το οικιστικό δίκτυο την πολυκεντρικότητα και τη σταδιακή προώθηση της εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου σε κάθε μια από τις 13 περιφέρειες, προτείνοντας και συγκεκριμένες παρεμβάσεις για την προώθηση αυτής της "εταιρικής σχέσης", που στοχεύουν στη βελτίωση της ελκυστικότητας, την αποκατάσταση της δημιουργικής ευρωστίας της υπαίθρου, με την δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης, την εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στις υπηρεσίες, στις υποδομές και στην γνώση.

Με βάση τα παραπάνω διαπιστώνεται μια αξιοσημείωτη συνάφεια των συγκεκριμένων κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ με τις αντίστοιχες κατευθύνσεις και προτάσεις της Εδαφικής Ατζέντας 2020, αλλά και του ΓΠΧΣΑΑ. Σημειώνεται, ωστόσο ότι αντίστοιχη αναφορά και έμφαση δεν εντοπίζεται στο ΠΕΠ Δυτ. Ελλάδας – Πελοποννήσου - Ιονίων Νήσων και στο Ζετές ΕΠ της ΠΔΕ (2012 - 2014), όπου μόνο στο πρώτο γίνεται αναφορά στην πολυκεντρικότητα και στην ενίσχυση των τάσεων δικτύωσης μεταξύ αστικών κέντρων ως στοιχείων της πολιτικής στρατηγικής ανάπτυξης των αστικών κέντρων της περιοχής στα πλαίσια του αναπτυξιακού προγραμματισμού και της χωρικής του διάστασης (βλεπ. Κεφ. Α.1.1.α.3.1).

Μια έμμεση συμβολή και πρώτη μερική ανταπόκριση για τη σταδιακή εφαρμογή αυτών των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ κατά τη γνώμη μας, αποτελεί η διοικητική μεταρρύθμιση με την "νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης – πρόγραμμα Καλλικράτης".

Αυτή η εκτίμηση εδράζεται στις ακόλουθες **διαπιστώσεις και αξιολογήσεις**:

α) Η αυτοδιοικητική περιφέρεια (ως β' βαθμός αυτοδιοίκησης) με τις τρεις ΠΕ (πρώην νομούς Αιτωλίας, Αχαΐας, Ηλείας) δίνει πολύ μεγαλύτερες δυνατότητες συμμετοχής, συνεργασιών και δικτυώσεων μεταξύ των ΠΕ και των χωρικών υποενοτήτων τους και των καλλικράτειων δήμων από την εν πολλοίς προβληματική σχέση που υπήρχε μεταξύ της πρώην κρατικής περιφέρειας και των εκλεγμένων νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων και ΟΤΑ α' βαθμού με αποτέλεσμα την επί χρόνια επικράτηση σε μεγαλύτερο βαθμό των

διαφωνιών και αντιθέσεων παρά της ενδυνάμωσης των συνεργασιών μεταξύ των πρώην νομών και των υπο-ενοτήτων τους.

β) Η δημιουργία των νέων καλλικράτειων δήμων (με την αυτοδιοικητική και με τοπικούς αναπτυξιακούς όρους ενοποίηση γειτονικών πρώην καποδιστριακών δήμων σε δημοτικές ενότητες), οι οποίοι νέοι δήμοι έχουν ως έδρες τους είτε κέντρα 1^{ου} οικιστικού επιπέδου (με την ιεράρχηση του ΠΠΧΣΑΑ) όπως η Πάτρα, είτε κέντρα 2^{ου} επιπέδου (όπως το Αγρίνιο, το Μεσολόγγι, το Αίγιο, ο Πύργος), είτε τα περισσότερα και πιο ισχυρά από τα κέντρα 3^{ου} επιπέδου (όπως η Ναύπακτος, ο Αστακός, η Βόνιτσα, η Αμφιλοχία, το Θέρμο στην Αιτωλία, τα Καλάβρυτα, η Κάτω Αχαΐα, η Χαλανδρίτσα στην Αχαΐα και η Αμαλιάδα, η Αρχαία Ολυμπία, η Γαστούνη, η Ζαχάρω, τα Λεχαινά και τα Κρέστενα στην Ηλεία). Θεωρούμε ότι οι νέοι δήμοι μπορούν να αποτελέσουν το αυτοδιοικητικό χωρικό και αναπτυξιακό υπόβαθρο για την σταδιακή ενδυνάμωση των τοπικών συνεργασιών μεταξύ των οικισμών του ίδιου ή γειτονικών Καλλικράτειων δήμων, την αφετηρία και κινητήρια δύναμη για την δικτύωση του οικιστικού συστήματος σε τοπικό επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο χωρικών υποενοτήτων της ΠΕ.

γ) Αποτελεί (ο "Καλλικράτης") θετική συμβολή στην εφαρμογή της κατεύθυνσης για "ανάδειξη της ιδιαίτερης ταυτότητας του συστήματος οικισμών 1^{ου} έως 3^{ου} επιπέδου με ενίσχυση της αναπτυξιακής δυναμικής τους και λαμβάνοντας υπόψη την χωρική ένταξη των οικιστικών κέντρων σε "διαδρόμους" ανάπτυξης, όπως και τη γειτνίαση με πολιτιστικούς – φυσικούς – τουριστικούς πόρους υπερτοπικής εμβέλειας", γιατί είναι κυρίως αυτά τα αστικά κέντρα τα οποία ενισχύονται ως έδρες των Καλλικράτειων δήμων ή ως έδρες ΠΕ.

δ) Με την λειτουργία των νέων ΟΤΑ δημιουργούνται ακόμη ευνοϊκότερες προϋποθέσεις (από χωρική και βιώσιμη αναπτυξιακή άποψη) για την σταδιακή ανάπτυξη της εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου με σημαντικούς κρίκους προώθησης αυτής της σχέσης τους οικισμούς 3^{ου} επιπέδου, με δεδομένο ότι η μεγάλη πλειοψηφία των οικισμών αυτού του επιπέδου είναι έδρες των καλλικράτειων δήμων ενώ όσοι απ' αυτούς δεν είναι έδρες δήμων είναι οι δεύτερες σημαντικότερες πόλεις – κωμοπόλεις του καλλικράτειου δήμου, που μπορούν να λειτουργήσουν ως τοπικά δίπολα με τις έδρες των δήμων.

Ωστόσο, όπως σημειώθηκε και στην αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών της σε σχέση με τον οικιστικό δίκτυο της περιφέρειας (βλέπε Κεφ. Α.1.1.β.1.6-1), επισημαίνονται ακόμη τα ακόλουθα:

- Δικτυώσεις οικισμών σε επίπεδο περιφέρειας, ΠΕ ή ενοτήτων γειτονικών καλλικράτειων δήμων με σκοπό την ενίσχυση της τοπικής ανάπτυξης και εδαφικής συνοχής, της χωροταξικής και πολεοδομικής οργάνωσης, των αστικών αναπλάσεων σε θέματα δηλαδή που συνιστούν κοινά χωρικά τους προβλήματα ή συγκριτικά πλεονεκτήματα έχουν καταγραφεί σε ελάχιστο βαθμό¹.
- Παρά τα πρώτα βήματα και το ευνοϊκό αυτοδιοικητικό υπόβαθρο που διαμορφώνουν οι καλλικράτειοι δήμοι για την σταδιακή ανάπτυξη της εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου, μέσα στην εδαφική έκταση του δήμου, η σημερινή κατάσταση απέχει πολύ ακόμη από την σχηματοποίηση μιας τέτοιας σχέσης στους δήμους και τις ΠΕ παρά τις αυξημένες προοπτικές για διεύρυνση των συνεργασιών μεταξύ γειτονικών οικισμών, συμπληρωματικότητα παραγωγικών και άλλων δραστηριοτήτων μεταξύ πόλης και υπαίθρου, συχνότερη μετακίνηση και επικοινωνία κ.α.
- Στην προώθηση της εφαρμογής του συνόλου των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για το οικιστικό δίκτυο θα μπορούσε να συμβάλει η εκπόνηση και ενεργοποίηση ενός **δομικού σχεδίου βιώσιμης χωρικής ανάπτυξης ολόκληρης της εδαφικής περιοχής του καλλικράτειου δήμου. Ωστόσο εκκρεμεί ακόμη η σύνταξη των προδιαγραφών για ένα παρόμοιο δομικό τοπικό χωροταξικό σχέδιο** που θα μπορούσε να οργανώσει τις χωρικές προϋποθέσεις στήριξης και προώθησης της εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου, καθιέρωσης της πολυκεντρικότητας και τοπικής δικτύωσης των οικισμών και του δραστηρίου περιορισμού της αστικής διάχυσης.
- Αρνητική εξέλιξη για την εφαρμογή ολόκληρης της δέσμης των συγκεκριμένων στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ αποτελεί η στασιμότητα στην πορεία, έγκριση και ενεργοποίηση των ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ, τα οποία θα μπορούσαν να συμβάλλουν στην οργάνωση της οικιστικής ανάπτυξης, στον έλεγχο της άναρχης, διάσπαρτης δόμησης, στη δημιουργία οργανωμένων χώρων παραγωγικών δραστηριοτήτων και στον γενικότερο τοπικό χωρικό σχεδιασμό της ανάπτυξης.

Οι παραπάνω αξιολογήσεις και διαπιστώσεις ως προς τον βαθμό εφαρμογής των πέντε στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για το οικιστικό δίκτυο της περιφέρειας αποτυπώνονται συνοπτικά στον πίνακα που ακολουθεί:

¹ Μοναδικό δείγμα δικτύωσης (όχι με πρωτοβουλία των ΟΤΑ αλλά του ιδιωτικού τουριστικού τομέα) στην περιφέρεια αποτελεί το γεγονός ότι τα τουριστικά καταλύματα που έχουν δημιουργηθεί στην ύπαιθρο και την ορεινή ενδοχώρα συμμετέχουν, μετά από πιστοποίηση ποιότητας, στο δίκτυο Αγροτουριστικών Καταλυμάτων Guest Inn, μέλος της Ευρωπαϊκής Ομοσπονδίας Αγροτουρισμού. Μέσω του δικτύου (εκτός από διαδικτυακή προβολή και κρατήσεις), έχουν δυνατότητες ενημέρωσης σε θέματα που αφορούν την σημασία του τουρισμού της υπαίθρου για τις αγροτικές περιοχές, τα επιχειρηματικά σχέδια και καινοτόμα προϊόντα, την προστασία των κοινοτήτων και της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσα από τον τουρισμό, τον τουρισμό της υπαίθρου μέσα στοκ κόσμο του internet κ.α.

Θεματική ενότητα – πεδίο: 2.3-1: Οικιστικό δίκτυο

Α/α	Πεδίο–σημείο αξιολόγησης της εφαρμογής κατεύθυνσης(εων) ΠΠΧΣΑΑ	Βαθμός Αξιολόγησης σημαντικό-τητας – συνάφειας κατεύθυνσης	Βαθμός αξιολόγησης εφαρμογής της κατεύθυνσης	Διαφορές-αποκλίσεις που προκύπτουν από νεώτερα στοιχεία	Παρατηρήσεις / σημειώσεις / σχόλια ως προς την αξιολόγηση και τις ερμηνείες των αποκλίσεων από τις κατεύθυνσεις του ΠΠΧΣΑΑ
1.	Πρωώθηση μιας πλέον πολυκεντρικής διάρθρωσης στο οικιστικό δίκτυο της περιφέρειας με διάχυση της ανάπτυξης σε περισσότερους πόλους – οικιστικά κέντρα προωθώντας έτσι μια νέα πολυκεντρική οικιστική δομή	3	2+	Την 10ετία που πέρασε καθιερώθηκε η πολυκεντρική δομή του οικιστικού δικτύου (ιδίως στην Ηλεία και Αιτωλ/νία) και ελάχιστα στην Αχαΐα, όπου η κυριαρχία της Πάτρας και η ασυνέχεια στην εξάρτηση οικισμών 3 ^{ου} έως και 5 ^{ου} επιπέδου από την Πάτρα είναι εμφανής	Η Ηλεία αποτελεί την ΠΕ με μια από τις πιο ισόρροπες κατανομές του οικιστικού δικτύου (κέντρα 5 ^{ου} – 7 ^{ου} βαθμού με τα επτά επίπεδα του ΓΠΧΣΑΑ), ενώ η Αχαΐα χαρακτηρίζεται από έντονη ασυνέχεια στις εξαρτήσεις του οικιστικού της δικτύου [Πάτρα (2 ^ο επίπεδο), Αίγιο (5 ^ο επίπεδο) και οι υπόλοιποι οικισμοί 6 ^{ου} και 7 ^{ου} επιπέδου].
2.	Δικτύωση του οικιστικού συστήματος μέσα από σχεδιασμό μιας νέας ιεράρχησης και συγκρότηση δικτύων συνεργασίας, συμπληρωματικότητας και χωρικής εξειδίκευσης, αποκαθιστώντας την ισορροπία ανάμεσα στις πόλεις και την ύπαιθρο	3	1+	Δεν έχουν γίνει προσπάθειες χωρικών δικτύσεων οικισμών σε επίπεδο ΠΔΕ ή ΠΕ ή ενότητας δήμων. Το μόνο βήμα έμμεσης “αυτοδιοικητικής δικτύωσης” είναι η δημιουργία των καλλικράτειων δήμων.	<ul style="list-style-type: none"> • Οι μόνες προσπάθειες δικτύωσης από δήμους της ΠΔΕ που έχουν γίνει αφορούν σε ζητήματα πολιτιστικά, ιστορικά και περιβάλλοντος, αλλά όχι σε ζητήματα χωρικής ανάπτυξης γειτονικών δήμων, ή των ΟΤΑ μιας ΠΕ ή όλων των ΟΤΑ της ΠΔΕ • Η αντίστοιχη κατεύθυνση του ΓΠΧΣΑΑ καθώς και οι ευρωπαϊκές πολιτικές για το αστικό περιβάλλον είναι σε συνάφεια με την συγκεκριμένη κατεύθυνση του ΠΠΧΣΑΑ • Η πολυκεντρική διάρθρωση είναι κατεύθυνση και του ΓΠΧΣΑΑ και της ευρωπαϊκής πολιτικής για εδαφική συνοχή σε συνάφεια με την συγκεκριμένη κατεύθυνση
3.	Ανάπτυξη εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου με σημαντικούς κρίκους τους οικισμούς 3 ^{ου} επιπέδου	2+	2+	Οι καλλικράτειοι δήμοι αποτελούν προοπτικά την αυτοδιοικητική και εδαφική βάση για σταδιακή ανάπτυξη της εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου των νέων δήμων. Οι οικισμοί 3 ^{ου} επιπέδου (με την παλιά ιεράρχηση) είναι κυρίως αυτοί που ενισχύονται είτε ως έδρες των νέων δήμων, είτε οι δεύτερες σε σημασία πόλεις – κωμοπόλεις των δήμων που έχουν ως έδρα πόλη 1 ^{ου} και 2 ^{ου} οικιστικού επιπέδου	<ul style="list-style-type: none"> • Η ανάπτυξη εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου αποτελεί κατεύθυνση και του ΓΠΧΣΑΑ αλλά και της ευρωπαϊκής πολιτικής για την σχέση του αστικού χώρου με τους οικισμούς της υπαίθρου (εδαφική ατζέντα 2020, πολιτική της Λειψίας, Ευρώπη 2020) • Το ΠΠΧΣΑΑ “επιλέγει” τους οικισμούς 3^{ου} επιπέδου (δηλαδή τα επαρχιακά κέντρα με την παλιά διαβάθμιση του οικιστικού δικτύου σε 5 επίπεδα) να είναι οι κρίκοι της εταιρικής σχέσης ως οι κωμοπόλεις που συνδέουν την ύπαιθρο και τα χωριά με τις πόλεις. <p>Αποτελεί με αυτή την έννοια μια εξειδίκευση της αντίστοιχης κατεύθυνσης του ΓΠΧΣΑΑ με χαρακτηριστικά και τάσεις διεύρυνσης της πολυκεντρικής δομής του οικιστικού συστήματος της περιφέρειας.</p>

4.	Ανάδειξη της ιδιαίτερης ταυτότητας του συστήματος οικισμών 1 ^{ου} έως 3 ^{ου} επιπέδου	3	3	Οι οικισμοί 1 ^{ου} – 3 ^{ου} επιπέδου (με την παλιά ιεράρχηση) είναι αυτοί που έχουν καθορισθεί ως έδρες των καλλικράτειων δήμων, ενώ κάποιες μικρότερες σε πληθυσμό και σημασία κωμοπόλεις 3 ^{ου} επιπέδου αποτελούν τις δεύτερους ισχυρότερους οικισμούς στους νέους δήμους. Η αυτοδιοικητική αυτή εξέλιξη ενισχύει ιδιαίτερα τους οικισμούς 1 ^{ου} – 3 ^{ου} επιπέδου με αστικό, διοικητικό και κοινωνικό εξοπλισμό καθώς και την αναπτυξιακή τους δυναμική	Η κατεύθυνση για ανάδειξη της ιδιαίτερης ταυτότητας των οικισμών 1 ^{ου} – 3 ^{ου} βαθμολογείται ότι εφαρμόστηκε σε σχεδόν ικανοποιητικό βαθμό με κριτήριο την ενίσχυση της αναπτυξιακής δυναμικής αυτών των οικισμών και όχι του βαθμού παρεμβάσεων και έργων ανάπτυξης που θα αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα πολεοδομικά, αρχιτεκτονικά, πολιτιστικά στοιχεία του χαρακτήρα αυτών των οικισμών. Οι τελευταίες παρεμβάσεις αξιολογούνται με μικρότερο βαθμό.
5.	Περιορισμός της αστικής διάχυσης μέσω του σχεδιασμού της ανάπτυξης	3	1	Αν και η αστική διάχυση την τελευταία 10ετία συντελέστηκε με βραδύτερους ρυθμούς από αυτούς των προηγούμενων 10ετιών, η μη θεσμοθέτηση των ΓΠΣ και ΣΧΟΟΑΠ αποτέλεσε ιδιαίτερα αρνητικό στοιχείο στην εφαρμογή αυτής της κατεύθυνσης	<ul style="list-style-type: none"> • Η κατεύθυνση αυτή είναι σε συνάφεια τόσο με την ευρωπαϊκή πολιτική για την αειφόρο αστική ανάπτυξη (συμπαγής, συνεκτικές πόλεις και οικισμοί και αποθάρρυνση της αστικής εξάπλωσης και διάχυσης), όσο και με την αντίστοιχη κατεύθυνση του ΓΠΧΣΑΑ. • Έχει ωστόσο μικρά αποτελέσματα την περασμένη 10ετία λόγω της μη έγκρισης και ισχύος των τοπικών χωροταξικών σχεδίων στην περιοχή (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ, ΡΣΠ)

Χρησιμοποιούνται οι ακόλουθοι δείκτες:

Βαθμός σημαντικότητας της κατεύθυνσης και συνάφειας της με εθνικές / πολιτικές / προγράμματα της περιφέρειας: 1 (μικρή συνάφεια), 2 (μέτρια συνάφεια), 3 (μεγάλος – υψηλός βαθμός συνάφειας)

Βαθμός αξιολόγησης της εφαρμογής της κατεύθυνσης: 1 (μηδενικός - μικρός), 2 (μέτριος), 3 (ικανοποιητικός), 4 (υψηλός)

93β

Διαπιστώσεις – εκτιμήσεις – προτεινόμενα μέτρα, ενέργειες και δράσεις – προοπτικές χωρικής ανάπτυξης
Η δέσμη των πέντε στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ, αρθρώνουν μια ενότητα στρατηγικής για την βιώσιμη διάρθρωση και ανάπτυξη του οικιστικού δικτύου της περιφέρειας με τον βαθμό εφαρμογής τους να αξιολογείται ότι κυμαίνεται σε μέτρια επίπεδα, όπως φαίνεται και στον παραπάνω πίνακα.

Οι επί μέρους στρατηγικές κατευθύνσεις, οι οποίες αξιολογούν (με βάση τα νεώτερα στοιχεία και τις προοπτικές τους) ότι παρουσιάζουν χαμηλό βαθμό εφαρμογής είναι :

α) η κατεύθυνση για «περιορισμό της αστικής εξάπλωσης». Η αστική εξάπλωση στην Π.Δ.Ε. θεωρούμε ότι χαρακτηρίζεται από χαμηλότερους ρυθμούς την 10ετία που πέρασε σε σχέση με τις προηγούμενες (το οποίο φαίνεται εμμέσως και από την πτώση του αριθμού των οικοδομικών αδειών). Ωστόσο ο χαμηλός βαθμός εφαρμογής της συγκεκριμένης κατεύθυνσης τεκμηριώνεται από το γεγονός, ότι δεν προωθήθηκε ούτε σε ελάχιστο βαθμό ο σχεδιασμός του χώρου στην περιοχή, γεγονός που αποδεικνύεται από την μη έγκριση Γ.Π.Σ., ΣΧΟΟΑΠ, ΠΟΑΠΔ, ΠΕΧΠ, κλπ παρά μόνο του νέου Γ.Π.Σ. του πρώην καποδιστριακού Δήμου Πατρέων. Και αυτή η διαπίστωση συμπληρώνεται από τις ισχνές προοπτικές για επιτάχυνση τα επόμενα χρόνια του ρυθμού έγκρισης τοπικών χωροταξικών σχεδίων, έχοντας υπόψη ότι μελετώνται αλλαγές του οικιστικού θεσμικού πλαισίου, απομειώνεται το επιστημονικό δυναμικό της αποκεντρωμένης περιφέρειας και γενικότερα εξασθενούν, σε περίοδο οικονομικής κρίσης, οι κινήσεις για παλινόρθωση του χωρικού σχεδιασμού.

β) η κατεύθυνση για δικτύωση του οικιστικού συστήματος βαθμολογείται και αυτή με χαμηλό βαθμό, όπως σημειώθηκε και προηγουμένως και για λόγους ανάλογους με αυτούς που μόλις εκτέθηκαν και για το γεγονός ότι οι ΟΤΑ της περιοχής δεν προχώρησαν. Η εφαρμογή της στρατηγικής κατεύθυνσης που τείνει να αξιολογηθεί ως ικανοποιητική είναι «η ανάδειξη της ιδιαίτερης ταυτότητας του συστήματος οικισμών 1^{ου} έως 3^{ου} βαθμού». Θεωρούμε ότι συντρέχουν ευνοϊκές προοπτικές εκπλήρωσης σε ικανοποιητικό βαθμό αυτού του στόχου και λόγω της ενεργοποίησης των καλλικράτειων δήμων. Όλοι οι τελευταίοι έχουν πόλεις-έδρες τα κύρια αστικά κέντρα αυτών των επιπέδων, που θα τείνουν να ενισχυθούν περισσότερο, λόγω της δημιουργίας μεγαλύτερων και ισχυρότερων αυτοδιοικήσεων, αναδεικνύοντας το κάθε ένα την ιδιαίτερη ταυτότητά του.

Και από τα προηγούμενα συνάγεται ότι η πιο θετική πρωτοβουλία και προγραμματισμένη δράση προς την σταδιακή εφαρμογή των πιο πάνω στρατηγικών κατευθύνσεων ήταν το “πρόγραμμα καλλικράτης”.

Αντίθετα, **η εντεινόμενη ανισότητα** μεταξύ των μεγάλων αστικών κέντρων (και πρωταρχικά της Πάτρας) και αυτών που βρίσκονται σε εν λειτουργία κύριους αναπτυξιακούς άξονες έναντι των μικρότερων οικισμών κυρίως της ορεινής ενδοχώρας και των πλέον απομονωμένων από αναπτυξιακούς άξονες και πόλους, (που συνεχώς φθίνουν και την 10ετία που πέρασε) αποτελούν τις αρνητικές εξελίξεις και τάσεις για την υλοποίηση των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ και βρίσκονται σε ευθεία αντίθεση με την ανάγκη για ομαλότερη διαδοχή των οικιστικών επιπέδων των οικισμών μέσα στον ίδιο καλλικράτειο δήμο, μέσα σε υποενότητες των Π.Ε. ή και μέσα στις ίδιες τις Π.Ε.

Οι ανησυχητικές αυτές τάσεις προτρέπουν σε ακόμη πιο συντονισμένες προσπάθειες για **ενίσχυση των αγροτικών κωμοπόλεων και κεφαλοχωριών των ορεινών και ημιορεινών φθινουσών περιοχών της ορεινής Αιτ/νίας, Ηλείας και Αχαΐας** με κύρια προωθητική προοπτική την αύξηση της ελκυστικότητας των περιοχών αυτών (ήπιος εναλλακτικός τουρισμός, ειδικός τουρισμός, σύγχρονη οργάνωση της οικολογικής κτηνοτροφίας, σε εκτατικά αλλά ελεγχόμενα κτηνοτροφικά πάρκα, επενδυτικά κίνητρα έμφαση στον εξοπλισμό (κοινωνικό, διοικητικό, αστικό) των αγροτικών κέντρων – κωμοπόλεων.

Με βάση τα προηγούμενα, αλλά και τις διαπιστώσεις της ανάλυσης της υπάρχουσας κατάστασης και των προοπτικών της θεωρούμε ότι οι ενέργειες, τα μέτρα, οι δράσεις και τα προγράμματα που προτείνονται κατά προτεραιότητα για την εφαρμογή των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ αυτής της θεματικής ενότητας είναι μεταξύ άλλων τα ακόλουθα :

1. Μέτρα ενέργειες και δράσεις που θα συμβάλουν στην σταδιακή δικτύωση, ανάπτυξη της εταιρικής σχέσης πόλης-υπαίθρου και ανάδειξη της πολυκεντρικότητας αλλά και πολυπολικότητας για την δημιουργία αστικών δικτύσεων στην Αιτ/νία και Ηλεία. Κύριος σκοπός είναι η ουσιαστική προώθηση της εταιρικής σχέσης πόλης – υπαίθρου και της δικτύωσης των οικισμών της περιοχής και παράλληλα η ανακοπή και σε δεύτερο βαθμό η αναστροφή των τάσεων διεύρυνσης των ανισοτήτων εις βάρος τους έναντι της ευρύτερης περιοχής της Πάτρας. Συγκεκριμένα:

- Προώθηση της δικτύωσης και της ανάπτυξης εταιρικής σχέσης πόλης-υπαίθρου μεταξύ των αστικών κέντρων και των δήμων Αγρινίου - δήμου Ιεράς πόλης Μεσολογγίου - δήμου Ξηρομέρου και δήμου Θέρμου με κύρια πεδία συνεργασίας, ανταλλαγής εμπειριών, δικτύωσης σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο σε ζητήματα βιώσιμης ανάπτυξης που μπορούν να καταστούν συγκριτικά πλεονεκτήματα της συγκεκριμένης χωρικής ενότητας, όπως :
 - η ανάπτυξη της αλιείας, ιχθυοκαλλιέργειας, οστρακοκαλλιέργειας
 - η ανάπτυξη της μεταποίησης βιολογικών προϊόντων (γεωργικών και κτηνοτροφικών)
 - η ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας

- η ανάπτυξη, ανάδειξη και προστασία των υδάτινων πόρων, λιμνών, λιμνοθάλασσας, ποταμών και αξιοποίησης του υδάτινου δυναμικού της περιοχής που συνιστά συγκριτικό της πλεονέκτημα
- η ανάπτυξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού
- Προώθηση της δικτύωσης και της ανάπτυξης εταιρικής σχέσης πόλης-υπαίθρου μεταξύ των αστικών κέντρων και των οικισμών των δήμων Αμφιλοχίας και Ακτίου-Βόνιτσας με τους δήμους της περιφέρειας της Ηπείρου που εκτείνονται στο βόρειο τμήμα του Αμβρακικού κόλπου (δήμος Πρέβεζας και Άρτας) με κύρια πεδία συνεργασίας, ανταλλαγής εμπειριών και δικτυώσεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο σε ζητήματα όπως:
 - προστασίας και ανάδειξης περιβαλλοντικών πόρων με παράλληλη ανάπτυξη ήπιων/εναλλακτικών μορφών τουρισμού
 - εκσυγχρονισμού της κτηνοτροφικής – βιολογικής παραγωγής και της μεταποίησης
 - ανάδειξη των τοπίων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και δράσεων αξιοποίησής των
- Προώθηση της δικτύωσης, της ανάπτυξης εταιρικής σχέσης πόλης-υπαίθρου και της πολυκεντρικότητας μεταξύ των αστικών κέντρων, των οικισμών και των πολιτιστικών και φυσικών πόρων υπερτοπικής σημασίας όλων των δήμων της Ηλείας: Πύργου, Ήλιδας, Αρχαίας Ολυμπίας, Πηνειού και Ζαχάρως με κύρια πεδία συνεργασίας και δικτυώσεων σε εθνικό μεσογειακό και ευρωπαϊκό επίπεδο τα αναπτυξιακά συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής:
 - εκσυγχρονισμός και καθετοποίηση του πρωτογενή τομέα με δραστική ανάπτυξη των βιολογικών προϊόντων και της μεταποίησής τους
 - ανάπτυξη ποιοτικού τουρισμού στις παράκτιες περιοχές και ενίσχυση της ποιότητας και των τουριστικών υποδομών στην περιοχή Αρχαίας Ολυμπίας – Πύργου – Αμαλιάδας - Κατακόλου
 - ανάπτυξη μορφών εναλλακτικού τουρισμού (αγροτουρισμός, οικοτουρισμός κ.α.) στο δίκτυο των κωμοπόλεων της ορεινής ενδοχώρας με παράλληλα κίνητρα-μέτρα ανάπτυξης παραδοσιακών βιοτεχνιών και προϊόντων της περιοχής.

Ορισμένες από τις πρόσφατες ενέργειες και τα μέτρα που ανακοινώθηκαν με κύριο σκοπό την μείωση των δαπανών στα πλαίσια αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης, θεωρούμε ότι παγιδεύουν και έρχονται σε αντίθεση με τις στρατηγικές κατευθύνσεις του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ (σε ότι αφορά το οικιστικό δίκτυο και όχι μόνο) όπως για παράδειγμα η ακραία συγχώνευση, κατάργηση δημόσιων υπηρεσιών στην ορεινή και ημιορεινή ενδοχώρα (π.χ. κατάργηση ΔΟΥ ή εξεταζόμενη συγχώνευση υπηρεσιών υγείας και εκπαίδευσης).

Σημαντικός ανασταλτικός παράγοντας στην οικιστική οργάνωση και την αύξηση της ελκυστικότητας του οικιστικού δικτύου αποτελεί, επιπρόσθετα η στασιμότητα στη θεσμοθέτηση χρήσεων γης, όρων και περιορισμών δόμησης ιδιαίτερα στις εξωοικιστικές περιοχές με τα εκπννούμενα αλλά μη εγκρινόμενα Γ.Π.Σ. και ΣΧΟΟΑΠ των καποδιστριακών δήμων.

2. Προγράμματα, μέτρα, ενέργειες και δράσεις για την στήριξη-ενίσχυση-δικτύωση των ορεινών και ημιορεινών κωμοπόλεων και «κεφαλοχωριών» και των ευρύτερων περιοχών τους και συγκεκριμένα των:

- Θέρμο, Πλάτανος, Γαβαλού, Χαλκιόπουλο, Κατούνα, Κανδήλα, Πυλλήνη, Άνω Χώρα, Σίμος στην Αιτ/νία
- Καλάβρυτα, Κλειτορία, Σταυροδρόμι, Χαλανδρίτσα, Λεόντιο, Καλέντζι, Δάφνη, Ψωρίς στην Αχαΐα
- Πανόπουλο, Λάμπεια, Λάλας, Ανδρίτσα, Νέα Φιγαλεία, Αντρώνιο στην Ηλεία:

- Κατάρτιση και εφαρμογή ειδικού επιχειρησιακού προγράμματος ενίσχυσης των παραπάνω ορεινών κωμοπόλεων και δικτύωσή τους
- Μεγαλύτερο ποσοστό επιδότησης (π.χ.70%) για επιχειρήσεις εναλλακτικού τουρισμού, μεταποίησης παραδοσιακών προϊόντων, επενδύσεων στον πρωτογενή, εξοικονόμησης ενέργειας
- Με τον συντονισμό της Π.Δ.Ε. συμμετοχή των εμποροβιομηχανικών επιμελητηρίων και των ΟΤΑ στην ευρύτερη δυνατή συμμετοχή των περιοχών αυτών στα συνεχιζόμενα προγράμματα Leader ΟΠΑΑΧ
- Ενίσχυση κατά προτεραιότητα των οικισμών αυτών με τεχνικές υποδομές, κοινωνικό εξοπλισμό, στήριξη διοικητικών υπηρεσιών
- Βελτίωση των υποδομών προσπέλασης, τηλεπικοινωνίας και ανάπτυξη τηλε-υπηρεσιών.
- Κατά προτεραιότητα κίνητρα και μέτρα για την αισθητική, μορφολογική αναβάθμιση και ελκυστικότητα του κτιριακού πλούτου και του δημόσιου χώρου των οικισμών αυτών με έμφαση στα κέντρα τους (κεντρική πλατεία, κεντρικός δρόμος-μονοπάτι)
- Προστασία και ανάδειξη του τοπίου, των περιοχών ειδικής προστασίας και ελέγχου της άναρχης δόμησης (άμεση προώθηση εφαρμογής τοπικών χωροταξικών σχεδίων με αυτές τις κατευθύνσεις)
- Συντονισμένα μέτρα, δράσεις και κίνητρα προώθησης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού με παράλληλη ανάδειξη των φυσικών και πολιτιστικών πόρων της περιοχής.

Ανάγκη αναθεώρησης – εξειδίκευσης του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ της ΠΔΕ

Από την προηγούμενη αξιολόγηση εκτιμούμε ότι δεν προκύπτει ανάγκη ουσιαστικής αναθεώρησης κάποιας από τις στρατηγικές κατευθύνσεις που αναφέρονται στο οικιστικό δίκτυο της περιφέρειας.

Οι στρατηγικές αυτές κατευθύνσεις είναι σε συνάφεια με τις αντίστοιχες κατευθύνσεις του ΓΠΧΣΑΑ (για την πολυκεντρικότητα, την κατεύθυνση για δικτυώσεις του οικιστικού δικτύου και την αντίστοιχη για ανάπτυξη εταιρικής σχέσης πόλης- υπαίθρου και για περιορισμό της αστικής διάχυσης), αλλά και με τις ευρωπαϊκές χωρικές πολιτικές” εδαφική ατζέντα 2020, εδαφική συνοχή, πολιτική για το τοπίο, αειφόρο οικιστική ανάπτυξη και από αυτή την άποψη δεν απαιτείται αναθεώρηση για προσαρμογή ή συμμόρφωση προς αυτές.

Ωστόσο, **επισημαίνεται ότι είναι απαραίτητη η προσαρμογή των οικιστικών επιπέδων των οικισμών της περιφέρειας με τους 7 βαθμούς επιπέδων του ΓΠΧΣΑΑ** (τα οποία επίπεδα με τις προδιαγραφές του 1997 των θεσμοθετημένων ΠΠΧΣΑΑ ήταν πέντε).

Αυτή βέβαια η προσαρμογή που θα γίνει στην Β΄ φάση της μελέτης θα στηριχθεί και στην ανάλυση των νεώτερων στοιχείων των οικισμών και στην αξιολόγησή της **με πιθανές τροποποιήσεις των τοπικών εξαρτήσεων ορισμένων οικισμών οι οποίες τροποποιήσεις – διαφορές μπορούν να εντοπισθούν και στον σχετικό χάρτη Ε.1.α.**

Είναι προφανές ότι οι τροποποιήσεις αυτές δεν αποτελούν αναθεώρηση των στρατηγικών κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ για το οικιστικό δίκτυο, αλλά **αναγκαίες επιμέρους προσαρμογές που προέκυψαν κυρίως από την νέα αυτοδιοικητική δομή και τα νεώτερα στοιχεία της ανάλυσης.**

Είναι απαραίτητο ακόμη να επισημανθεί ότι η αναφορά της κατεύθυνσης του ΠΠΧΣΑΑ για “περιορισμό της αστικής διάχυσης μέσω του σχεδιασμού της **ανάπτυξης” δεν εξειδικεύεται με συγκεκριμένες επιμέρους κατευθύνσεις και μέτρα προς τα υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού (ΓΠΣ, ΣΧΟΟΑΠ) στο βαθμό που είναι σκόπιμο να γίνει στην Β΄ φάση του αναθεωρημένου ΠΠΧΣΑΑ.**

Προοπτικές για την αειφόρο ανάπτυξη της ΠΔΕ

Οι προοπτικές προς την κατεύθυνση της βιώσιμης (αειφόρου) ανάπτυξης της περιφέρειας, σε ότι αφορά το οικιστικό δίκτυο, εκτιμάται ότι κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις (οι οποίες είναι η ενδυνάμωση των αυτοδιοικητικών περιφερειών και των καλλικράτειων δήμων με πόρους και αρμοδιότητες και με συνεχή ανάπτυξη της εξωστρέφειας τους σε ευρωπαϊκό και ελληνικό επίπεδο) μπορούν να βρουν ως βάση και αφετηρία την νέα αυτοδιοικητική δομή της περιφέρειας και είναι οι ακόλουθες:

α) σταδιακή ενίσχυση των νομαρχιακών επαρχιακών κέντρων (5^{ου} και 6^{ου} βαθμού σύμφωνα με τα νέα οικιστικά επίπεδα του ΓΠΧΣΑΑ) ως έδρες των νέων δήμων ή δευτέρων σε πληθυσμό και σημασία πόλεων των νέων δήμων και παράλληλη δημιουργία των συνθηκών για βαθμιαία ανάπτυξη εταιρικών σχέσεων πόλης – υπαίθρου, μέσα από την εντεινόμενη ενεργοποίηση δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης όπως η ανάπτυξη βιολογικών αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων, αξιοποίηση ΑΠΕ κ.α.

β) ιδιαίτερη ενίσχυση των ορεινών κωμοπόλεων ως επαρχιακών κέντρων των ορεινών μειονεκτικών περιοχών ιδιαίτερα στις ΠΕ της Ηλείας και Αιτωλ/νίας στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτικής της εδαφικής, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, με δραστηριότητες όπως η ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού, μεταποίησης παραδοσιακών προϊόντων, αξιοποίησης των ΑΠΕ και ανάδειξης του φυσικού πλούτου, των τοπίων και των πολιτιστικών πόρων των ευρύτερων ορεινών μικρο-περιφερειών.

γ) ανάπτυξη της εξωστρέφειας και των συνεργασιών και δικτυώσεων των πόλεων της περιφέρειας σε διεθνές, εθνικό, διαπεριφερειακό και ενδοπεριφερειακό επίπεδο σε ζητήματα που αποτελούν προβλήματα ή / και συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής τους αξιοποιώντας προοπτικά τις νέες δυνατότητες που παρέχει η νέα αρχιτεκτονική της αυτοδιοίκησης.

δ) Εκπόνηση τοπικών χωροταξικών σχεδίων στο επίπεδο του Καλλικράτειου δήμου στα πλαίσια της αειφόρου χωρικής ανάπτυξης με έλεγχο των χρήσεων γης και των όρων δόμησης στις εκτός σχεδίου περιοχές, προστασία των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, την δραστηκή μείωση της οικιστικής διάχυσης στην ύπαιθρο, την βιώσιμη οικιστική οργάνωση του οικιστικού δικτύου.